

ביאורים

כאמור מצוה אחת מספיקה כדי ששיג האדם את השלמות ויזכה לחיי העולם הבא. אם-כן מדוע ניתנו מצוות כה רבות? דבר זה נצרך כדי שישאל יקנו בקלות את השלמות ויזכו לעולם הבא. זאת לעומת מחשבת העם, כפי שמתאר ישעיהו הנביא, שריבוי המצוות נועד להעמיס על העם. עם ישראל חשב כך, כיוון שראה שמקצת המצוות שקיים, לא הועיל לו להינצל מהצרות שתכפו עליו. אם כך, חשבו ישראל, משמע אין משמעות למעט מצוות. רק לקיום כל המצוות ישנה משמעות.

בוזה טעה העם. כדי להינצל מהצרות, אכן צריכים יותר זכויות ממעט המצוות שהיו לו. אך כדי לזכות בשלמות, מספיקה זכות אחת. כל שאר המצוות נועדו לריבוי זכויות לעם ישראל, וזה חסד גדול להם: 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא' [סנהדרין צ]. - לכל אדם מישאל יש חלק, כפי עמלו, לעולם הבא. 'כפי חלקו' - כפי שמחיד כאן רבי יוסף אלבו, כיוון שעל אף שכל אחד קיים מצוה אחת כתיקנה, מכל מקום המדרגה בעולם הבא תלויה בכמות המצוות שקיים, ובכוונה שהתלוותה לכך.

ריבוי המצוות, מוסיף רבי יוסף אלבו, עם היותו מגדיל את האפשרות לזכות לעולם הבא, ומגן מצרות, הוא גם, בדרגותיו הגבוהות, מקנה השגחה יתרה, השגחה בכל עניין ועניין. אם זה לגדולי ישראל, כדוגמת רבי חנינא בן דוסא. ואם לכלל הציבור. כלל הציבור מושגח יותר, כמו שרואים בתפילות הציבור נענית יותר מתפילת היחיד. והסיבה לכך, היא שבכלל הציבור נעשות יותר מצוות, או, ליתר דיוק: כלל המצוות מתקיימות בכלל ישראל.

הרחבות

• עולם הבא לקטנים

כי אי-אפשר שלא יעשה כל אחד מהם מצוה ממצוות התורה שעל-ידיה יזכה. בגמרא מובא דיון מאיזה גיל זוכה האדם לעולם הבא כאשר נפטר בהיותו קטן. לפי חלק מן הדעות זה תלוי בקיום מצוה: "משעה שנימול", "משעה שיאמר אמן". לפי דעות אחרות הקטן זוכה לעולם הבא גם בלי שקיים מצוה: "משעה שנולד", ואפילו "משעה שנזרע" (משעה שקלט הזרע במעי אישה אפילו הפילה אמו ונמחה - רש"י) [סנהדרין קי]. לכאורה נראה שרבי יוסף אלבו נוקט כאן כדעות שצריך דווקא מעשה טוב כדי לזכות לעולם הבא. אך ייתכן גם לומר שקטן שנפטר לאחר לידתו, דווקא הוא זוכה לעולם הבא גם ללא קיום מצוה. וכך כתב המהר"ל: "אמנם אל תטעה... לשלול השלמות ממי שאי אפשר לו שיוציא שלמותו אל הפועל, אשר הלך לעולמו קודם שהוציא שלמות שלו אל הפועל... שאנוס היה... כאמרם ז"ל "חשב לעשות מצוה ונאנס יש לו על זה שכר כאילו עשה המצוה" [ברכות ו]. וזה מצד כי השכר לעתיד הוא לנשמה וכאשר הוא אנוס לא היה עכוב זה מצד הנשמה" [תפארת ישראל ג]. ובהמשך פירש כך את זכותם של הקטנים לעולם הבא [שם ה].

לפי הסבר זה, דברי רבי יוסף אלבו עולים בקנה אחד עם דברי הרב משה פיינשטיין. הרב פיינשטיין קובע שמכיוון שדעתו של רבינא הינה שקטן זכאי לעולם הבא משעה שנזרע, הרי שזו מסקנת הסוגיה שכן רבינא הינו אמורא מאוחר [אגרות משה יורה דעה ג, קלח]. לפי זה קטן זכאי לעולם הבא גם ללא מצוה.

ריבוי המצוות
חסד לישראל

ונתבאר, לפי-זה, מה שאמרנו כי מצוה אחת בלבד תספיק לתת השלמות האנושי. ואולם מה שנמצאו בתורה מצוות רבות, לא היה זה על צד-ההכרח, אב"ל על-צד היות-טוב, כדי שלא ימלט אדם מישאל שלא יזכה לעולם-הבא על-ידי אחת מהן, אי-זו מהן שתהיה. ותא חז"י מאן גברא רבה מסהד עלה, הרמב"ם ז"ל, שאמר פי דעת רז"ל הוא כי רבוי המצוות לא היה להעמיס עלינו משא כבד אשר לא נוכל שאתו; אב"ל היה חסד מהש"י, לזכות את ישראל ולהצדיקם. כי הגדיל את התורה והרבה מצוותיה, כדי שיהיו להם דרכים מתחלפים, כדי שיקנו על-ידיהם השלמות האנושי, ואף-על-פי שהם לא ישערו בזה; כי להיותם עם בזוז ושסוי, יחשבו שיהיה רבוי המצוות להעמיס על העם משא כבד. וזהו שפסוק [ישעיהו מב, כא-כב] אל פסוק "וי חפץ למען צדקו" וגו', "והוא עם-בזוז ושסוי" וגו' - רצה לומר כי יחשבו, כי לפי שאין מצוה אחת בלבד מספקת אל שתדבק בהם ההשגחה האלהית בכל פרטי מעשיהם להצילם מצרתם, יאמרו כי בעבור-זה לא תספיק להקנות שום-שלמות לנפש. ואין הדבר כן, כי אפלו מצוה אחת עשויה כהלכתה, כמו שבארנו, תספיק אל שיקנה האדם בה חיי העולם-הבא. ובעבור-זה אמרו רז"ל: כל ישראל יש להם חלק לעולם-הבא - כי אי-אפשר שלא יעשה כל אחד מהם מצוה ממצוות התורה שעל-ידיה יזכה למדרגה-מה ממדרגות העולם-הבא. ואולם כפי רבוי המצוות שיעשה, כן תגדל מדרגתו שם. ולזה היה משה פוסק ותאב להפנס לארץ, כדי שעל-ידי קיום המצוות התלויות בארץ יזכה, בלי-ספק, למדרגה יותר גדולה בעולם-הבא.

ופעמים יגיע רבוי המצוות המקימות על-ידי איש אחד אל-שיהיה במדרגה שישגח בעולם-הזה בכל פרטי עניניו, כרבי חנינא בן-דוסא וזולתו מן החסידים [תענית כד]. וכבר אפשר שימצא רבוי המצוות או כללותן באישים מתחלפים, ויהיה כלל-האישים ההם משגח יותר מן האיש האחד. וזה, כי הכלל ההוא ישוב במדרגת האיש האחד שימצא בו רבוי המצוות. וזאת היא סבה שיהיה הכלל לעולם יותר משגח מהפרט, להמצא בכל רבוי המצוות או כלל מצוות התורה, יותר ממה שימצאו באיש האחד. ולזה יהיה הכלל לעולם נענים בתפלתם ומשגחים ומנצלים מהמקרים יותר מהפרט.

ריבוי המצוות
מרבבה השגחה

אב"ל - אלא. **ותא חזי וכו'** - בא וראה מי האדם הגדול שמעיד על כך. **מתחלפים** - שונים, נוספים. **לא ישערו** - לא יבינו כוונת העניין. **שם** - בעולם הבא. **שישגח** - ה' ישיגח עליו לעזרו. **באישים מתחלפים** - באנשים שונים. **להמצא** - מפני שיש. **ולזה** - ולכן. **ומנצלים** - מלשון הצלה.